

1848 İhtilalleri Sırasında Osmanlı Devleti'nin Balkanlar ve Adalar'da Aldığı Önlemler

The Precautions Taken by the Ottoman State in Balkans and Aegean Islands During the 1848 Revolutions

Hamiyet SEZER FEYZİOĞLU*

Öz

Avrupa'da çıkan 1848 ihtilalleri, özellikle Avusturya'daki isyanlar yüzünden Osmanlı Devleti'ni de ilgilendirmiştir. İsyanların başlamasından itibaren Osmanlı Devlet adamları, Avrupa'daki elçileri vasıtasıyla olayları sıkı bir şekilde takip etmiştir. Özellikle Balkanlar'daki topraklarda yaşayan halkların durumu kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır. İlk tedbirler de savunmaya yönelik olarak Boğazlar, Balkanlar'daki eyaletler ve adalarda alınmıştır. Buralarda askere ihtiyaç varsa, ordunun asker ve malzeme, adalarda da donanmanın gereksinimleri giderilmeye, boğazlarda ise , tamiri gereken kaleler ve yollarla ilgili tespitler yapılarak güçlendirilmeye çalışılmıştır. Bu makalede bütün Balkanlarda ve diğer yerlerdeki gelişmeler ve alınan önlemler ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: 1848 İhtilali, Balkanlar, İsyan.

Abstract

1848 Revolutions of Europe was concerned the Ottoman State too especially because of the revolutions took place in Austria. After the breaking out of revolts, the Ottoman statesman followed the events closely by their ambassadors in Europe. Particularly the situation of the people who lived in Balkans tried to get under control. Straits, provinces in the Balkans and islands were taken in the first precautionary measure. If there was a need for recruitment or equipment in the army and also in the navy they were tried to be supplied. The castles and state of the

---

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü.

roads, which were in need of repairment, were fixed and tried to be fortified. The developments as well as the precautions in all of the Balkans and other places are dealt with in this article.

Keywords: 1848 Revolutions, Balkans, rebellion.

Napolyon'un alt-üst ettiği Avrupa düzenini yeniden kurmak için toplanan Viyana Kongresi (1815) kararları ile oluşturulan Restorasyon Dönemi, bilindiği gibi 1830 İhtilalleriyle son bulmuştur. Özellikle ülkelerin toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesi ve sınırların korunması konusundaki söz birliği Yunan isyanı sonrası 1829 Edirne Antlaşmasıyla Avrupa Devletlerinin baskısı ve karışması sonunda Yunanistan'a bağımsızlık kazandırılması ve ardından 1830 Londra Antlaşması ile bunun pekiştirilmesi Viyana Kongresi kararlarının bundan böyle uygulanamayacağını önemli bir kanıtı olmuştur.

Bununla birlikte 1830 Ayaklanmaları ile Fransa'da iktidar değişikliği olmuş, Louis Philippe mecliste ant içerek 9 Ağustos 1830'da göreve başlamıştı. Böylece, Fransa'da demokratik bir yönetim kurulmuş ve ihtilal başarılı olmuştu. Halk egemenliğinin her şeyin üstünde olduğunu ortaya koyup benimseten bu hareket diğer Avrupa ülkelerinde de yankılar uyandırmış, ayrıca, uluslararası ilişkilerde de etkiler yapmıştır.

Belçikalılar, Fransa'da ihtilal çıktıktan bir ay sonra Viyana Kongresi'nin birleştirdiği Hollandalılara karşı ayaklanmışlar, bağımsızlıklarını ilan etmişlerdi. Avusturya, Rusya, Prusya bu ayaklanmaya karşı çıkarken İngiltere ve Fransa ise sempati ile karşılamışlardı. 1830 Londra Konferansıyla Belçika'nın bağımsızlığının benimsenmesi, sınırlarının belirlenerek meşruti bir krallık kurulması, milliyetçilik ve liberalizmin başarısı olmuştu. Öte yandan Viyana Kongresi'nde parçalanmış olan İtalya'da da ayaklanmalar baş göstermişti. Halk hem anayasa hem de yabancı egemenliğinden kurtulmak istiyordu. Ancak Avusturya'nın müdahalesi ile sonuç alamadılar. 1830 Fransız İhtilali, Almanya, Polonya, İspanya ve İngiltere'de de etkilerini hissettirmişti.

Avrupa hükümdarlarının 1830'da Liberalizmi birkaç ülkede başarısızlığa uğratmış olmaları, liberal ve hürriyetçi akımı önleyememiş, aksine, bir tepki olarak daha da kuvvetlenmesine neden olmuştur.

Avrupa'da 1815-1830 tarihleri arasında görülen sosyal, ekonomik, kültürel ve özellikle siyasi gelişmeler 1830 İhtilalleriyle güçlenmiş, 1840'lara gelindiğinde yeni bir yapı ortaya çıkmıştı. Bu durum 1815 Viyana Kongresi ile oluşturulan ve Restorasyon dönemi diye bilinen düzenle uyuşmamaktaydı. Yeni bir çatışma ortamına girilmişti. Bu ortam bütün

Avrupa'yı sarsarak 1848 İhtilallerini hazırlamıştır. 1848'den önceki yıllarda liberalizmi ifade eden fikirler ve kavramlar, anayasalı siyasal rejim, seçim hak ve hürriyeti, basın hürriyeti gibi ilkelerde toplanmıştı. 19. yüzyılın ilk yarısında Avrupa toplumlarının geçirmiş olduğu önemli bir gelişme de ekonomik alanda ortaya çıkmıştır. Sanayi bu dönemde büyük gelişme kaydetmiştir. Sanayin gelişmesi ve üretimin artması, ulaşım sorununu ortaya çıkarmış ve bunun sonucu olarak da demir yolları yapımı hız kazanmıştır. Ekonomik alandaki bu gelişmelerin, fikir bakımından bir takım sonuçları olmuştur. Ulaştırma araçlarının gelişmesi, toplumları birbirine yaklaştırmış ve bu da fikir akımlarının yayılmasını kolaylaştırmıştır. Bir diğer sonuç da, artan üretimin önce Avrupa kıtasında pazar araması, gümrük duvarlarına tepki göstermesi ve milletlerarası ticaret alanında serbesti fikrinin gelişmesidir. Bu durum hürriyetçilik akımına da güç kazandırmıştır. Bir başka sonuç ise sanayinin ortaya çıkardığı problemler olmuştur. Bu da işçi sınıfının büyümesi, ücretlerin düşüklüğü ve şehir nüfusunun genişlemesi sonucu, özellikle sanayi şehirlerindeki sefalet sorunudur.

19. yüzyılın ortalarında ortaya çıkan kuvvetli bir akım da Nasyonalizmdir. Bu akım özellikle İtalya ve Almanya'da gelişmiştir¹. İşte bütün bu sebepler bir araya gelince böyle bir ortamda 1848 İhtilalleri patlak vermiştir.

Yukarıda sözünü ettiğimiz ihtilaller doğal olarak Osmanlı Devleti'ni de etkilemiştir. Özellikle Balkan topraklarının kritik bir mevkide bulunması, yaşayan halkların da bu olaylardan etkilenebileceği ihtimalini ortaya çıkarmıştır. Böyle bir durumla karşı karşıya kalmak istemeyen Osmanlı Devleti, Avrupa olaylarını yakından takip etmiştir.

Osmanlı devlet adamları olayların çıktığı ilk andan itibaren Avrupa'daki elçileri aracılığıyla bilgi almış, ona göre politika geliştirmiştir. Özellikle, Avusturya'da çıkan isyanlar², sınır olması ve topraklarında yaşayan Slav halkların yakınlığı nedeniyle Osmanlı Devleti'ni etkilemiştir. Osmanlı yöneticileri de öncelikle Balkanlar'da, Adalar'da askeri tedbirlerini artırmıştır. Bu olayları takip ve alınan tedbirler arşiv belgelerinin ışığında aşağıda aktarılmaktadır. Bilindiği gibi 1848 İhtilalleri Osmanlı'nın almış

¹ 1830, 1848 İhtilallerinin genel bir değerlendirmesi için bkz. Rıfat Uçarol, *Siyasi Tarih*, İstanbul, 2000, Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Ankara, 1997, ayrıca, Coşkun Üçok, *Siyasi Tarih Dersleri*, Ankara, 1957, Jonathan Sperber, *The European Revolutions 1848-1851*, New York, 1994.

² Bkz. Rudolf Kiszling, *Die Revolution im Kaisertum Österreich 1848-1849*, Vienna 1948, 2 vols.

olduğu tedbirlere rağmen, “*Macar Mültecileri Sorunu*”³ olarak yansımış ve bir süre Devleti zor durumda bırakmıştır.

Avrupa’daki ihtilal ve çatışmalarla ilgili olarak Osmanlı Devleti de ilk tedbirlerini almaya başlamıştır. Ülkenin her tarafına emirler çıkartılarak idarecilerin dikkatli olması istenmişti. Özellikle Balkanlar’daki eyalet ve sancaklardaki gelişmeler sıkı bir takibe alınmıştı. Çünkü, olaylar, Osmanlı sınırlarına yakın yerlerde ve komşu bölgelerde cereyan etmekteydi. Bilhassa, Avusturya’daki isyanların haricinde Avusturya ve İtalya arasında savaş çıkmış, bunlar da direkt Osmanlı Devleti’ni ilgilendirir olmuştur. Balkan Eyaletlerinde alınan askeri tedbirlerin dışında, boğazlar, adalar, ve limanlarda da savunmaya yönelik güçlendirme girişimleri söz konusudur.

Boğazlar ve Adalarla İlgili Gelişmeler:

Avusturya ve İtalya arasındaki çatışmaların Arnavutluk ve Adriyatik kıyılarına sıçrama ihtimali vardı.⁴ Alınacak önlemler konusunda Kaptan Paşa, Seraskerin görüşleri alınmış, onların verdikleri bilgiler doğrultusunda bir politika oluşturulmuştu. Bu çerçevede, Preveze limanının ve Arnavutluk kıyılarının tahkimatına ilişkin olarak, buralara birkaç gemi gönderilmesi düşünülmüştür.

Her hangi bir durumda Boğazların savunmasının iyi olması gerektiği düşüncesinden hareketle, önce tespitler yapılmıştı. Buradaki kale ve tabyaların tamire ihtiyacı var mı ya da yenisinin yapılması gerekir mi gibi soruların cevaplarını bulmak amacıyla bölgeye memurlar gönderilerek incelemelerde bulunması sağlanmıştı. Elde edilen veriler Tophane-i Amire Meclis-i Askeri’de değerlendirilmiş ve gerekenler neler olduğu belirlenmiştir. Bunları 01.04.1848(26 R 64) tarihli meclis yazısında anlamaktayız⁵. Alınacak tedbirler bu yazıda bir bir sıralanmıştır. Buna göre; Çanakkale Boğazı’nın Anadolu yakasında, Kale-i Sultaniye, Kumkale arası, Rumeli tarafında Maydos köyü civarındaki yerler istihkam edilmeliydi. Yine Rumeli tarafında Bigalı, Değirmenburnu, Kilibahir, Anadolu tarafında Köseburun tabyalarının güçlendirilmesi gerekiyordu. Boğazın muhafazası ile ilgili beş alay piyade ve iki alay süvari nizamiye askerine ayrıca, iki bölük süvari ve altı bölük piyade topçu askerine ihtiyaç vardı.

³ Ahmet Refik, *Türkiye’de Mülteciler Meselesi*, İstanbul, 1926, Abdullah Saydam, “Osmanlıların Siyasi İlticalara Bakışı Ya Da 1849 Macar-Leh Mültecileri Meselesi”, *TTK Belleten* LXI/231, Ankara, 1937, s.339-385, Yuluğ Tekin Kurat, “Osmanlı İmparatorluğu ve 1849 Macar Mültecileri Meselesi”, *VI. Türk Tarih Kongresi (Ankara 20-26 Ekim 1961) Bildiriler*.Ankara, 1967, s.450-459.Bayram Nazır, *Mülteciler Meselesi*, Erzurum, 1999, basılmamış doktora tezi.

⁴ BOA. İrade-i Mesail-i Mühimme, No:1944.

⁵ BOA. İrade-i Mesail-i Mühimme, No: 1932.

Karadeniz Boğazının korunması için de tedbirler alınmalıydı. Boğazın Rumeli tarafında Telli Tabya, Kavak Kalesi, Anadolu tarafında da Macar ve Kavak kaleleri, Kılıburnu ve Elmas tabyalarının kuvvetlendirilmesi gerekiyordu. Bu kaleler ve tabyalar merkeze yakın olduğundan ihtiyaç halinde asker sevk edilebileceği için destek olarak bir alay piyade nizamiye askeri ile Tophane-i Amire'den bir alay istihkam askerinin gönderilmesi yeterli olacaktı. Boğazlarla ilgili Meclis-i Tophane-i Amire'de yapılan görüşmeler sonucunda olabilecek masraflar da belirlenmiştir. Boğazların tahkimatı için beş altı yük kuruş masrafa ihtiyaç duyulabileceği tahmin edilmekteydi. Bu konuda girişimlerin yapılması ile ilgili olarak da Maliye Nezaretine, Kaptan Paşa'ya emirler yazılarak gerekli tedbirlerin alınmasına karar verilmiştir⁶. Yapılacak olan hafif istihkam inşaatlarının masrafı, belirtildiği gibi beş altı yük kuruş olarak Maliye Nezaretine bildirilmiş, bunun dışında ihtiyaç duyulan askerin düzenlenmesi için de Serasker Paşa'ya ve Kaptan Paşa'ya bildirilmiştir. Tamir ve inşa için harcamalar yüklü olacağından Meclis-i Vâlâ'da da müzakere edilmesi gereği doğmuştu.⁷

Yetkili kişilere yapacakları işlerle ilgili ve önerilerini de almak üzere emirler yazıldığı anlaşılmaktadır. Yazılan emirlere gelen cevaplarda başka tedbirlerden de bahsedilmektedir. Örneğin Kaptan Paşa'nın cevabında Boğazların kuvvetlendirilmesinin dışında adaların da asayişinin düzenlenmesi gerekiyordu. Cevap yazısı 24 Nisan'da Meclis-i Umumi ve Has'da okunmuş ve genel olarak Kaptan Paşa'nın da düşünceleri doğrultusunda şu fikirler ortaya çıkmıştı. Adalar arasında gidip gelen 33 adet gemiden başka 14 tane de Sefine-i Hümayun-ı Hazret-i Şahane vardı. Bunların ikiye ayrılmasıyla boğazlara veya ikisinin hangisinin kuvvetlendirilmesi gerekli görülüyorsa oraya gönderilmesinin uygun olacağı sorgulanmaktaydı. Bölgede nasıl bir tedbir alınacaktı. Sadece hırsız kayıklarına karşı kullanılacaksa bu gemiler fazla idi. Bu yüzden şu zamanda Donanma-yı hümayun dağınık olmaksızın toplu tutulmalıydı ve gerekli görülen yerlere birer ikişer ufak gemi gönderilip kalanlarının hazır tutularak, hangi boğazda ihtiyaç olursa oraya gönderilmesi önerilerinde bulunuyordu. Donanma-yı Hümayunun asla dağınık olmayarak Haliç'te hazır bir şekilde toplu bekletilmesi, gerektiğinde de derhal yola çıkarılmasının uygun olacağı kararına varılmıştı. Sonuçta Girit adasının özel bir mevkiye ve daima haber almaya aracı olması nedeniyle burada bir vapur bulundurulması, Atina'da da Osmanlı sefaretisiyle haberleşme gereğinden dolayı oraya da bir gemi göndermek lüzumundan iki yere gemi gitmesi uygun görülmüştü⁸.

⁶ BOA. İrade-i Mesail-i Mühimme, No:1932.

⁷ BOA. İrade-i Mesail-i Mühimme, No: 1932, 02.04 1848-27 R 64, 04.04.1848-29 R 64 tarihli belgeler.

⁸ BOA. İrade-i Mesail-i Mühimme, No: 1938, 25.04. 1848-20 Ca 64, 01.05 1848-26 Ca 64

Adalara ilişkin savunma tedbirleri alınırken, gönderilecek askerin içecek, yiyecek ve barınma ihtiyaçlarını karşılamak hususundaki imkanlar da incelenmişti. Adaların bir çoğunda içme suyu sıkıntısı yoktu. Ancak, yeterli yiyecek üretilmediği için dışarıdan gelmekteydi. Bu yüzden askerin yiyeceğinin beraberinde gitmesi gerekecekti. Girit, Kıbrıs, Rodos, İstanköy, Midilli, Sakız adalarında da bazı han ve haneler askerin barınmasına olanak sağlamakta iken diğer adalarda böyle bir imkansızdı. Askerin çadırlarda kalması bir çözüm olabilir, fakat kış geldiğinde bu da mümkün olamayacaktı. Buna rağmen şimdilik çadır gönderilmesi sorunu çözecekti.

Donanma Müşiri Halil Paşa'nın bölge ile ilgili verdiği bu bilgiler, Dâr-ı Şurâ-yı Askeri'de incelenmiş ve adalardan hangisinin kuvvetlendirilmesi, hangisine ne kadar asker gönderileceği konusunda da görüşleri sorulmuştu⁹.

Adalara gönderilecek askerin sağlanması da problem olmuştur. Mevcut askeri birliklerden özellikle Rumeli'den asker kaydırılması imkanı yoktu. Çünkü oralarda da tedbirli olmak gerekiyordu. Yapılacak şey ya yeni redif birlikleri düzenlemek ya da yerel başı bozuk askerleri oluşturmaktı. Fakat redif askerlerinden bölük, tabur oluşturmak için yoklamaları yeni yapılmıştı. Başı bozuk askeri kullanmak uygun olacaktı. Ancak, bunların da iyi idare edilmesi gerekiyordu. Aksi takdirde verimli olamaz asayişsizlik yaratabilirlerdi. Onun için de Nizamiye askeri subaylarının emeklilerinden yararlanılabildi. Bu şekilde hayli asker toplanabilirdi. Dâr-ı Şurâ-yı Askeride yapılan müzakereler sonucunda, adalara gönderilecek askerin bir kısmı yakındaki uygun askerlerden kalan kısmı da topçu askeri emeklileri ve başı bozuk askerlerinden olması konusunda görüş birliğine varıldı. Adalar da gruplandırıldı. İbsara, Sakız, Bozbaba, Taşoz adasının Limni'den idare edilmesine, kalanların yerlerine göre eşit ve gerekli askerin gönderilmesine yiyeceklerini beraber götürmelerine, Girit, Kıbrıs, Rodos, İstanköy, Midilli ve Sakız'da oturmaya elverişli yerler olmasından dolayı bir sorun yaşanmayacağından diğerlerine de kışa kadar çadır sevkine karar verilmişti¹⁰.

Dâr-ı Şurâ-yı Askeri'deki görüşmelerin sonuçları bir müzekkere ile Bâb-ı Âli'ye sunulmuş ve Meclis-i Has'da da adalara asker gönderilmesi konusu ayrıntılarıyla tartışılmıştı. Nizamiye askerini harekete geçirmeye gerek olmadığı ve bu yüzden söylenildiği gibi başı bozuk askerin düzenlenerek devreye sokulması görüşü ağırlık kazanmıştı. Redif askerin devreye sokulmak istenmemesinin sebebi, bölük, tabur teşkilatı henüz

tarihli belgeler.

⁹ BOA.BOA.İrade-i Mesail-i Mühimme, No:1942, 14.04.1848- 9 Ca 64 Tarihli Donanma Müşiri Halil Paşa'nın yazısı.

¹⁰ BOA.İrade-i Mesail-i Mühimme, No:1942, 16 Nisan 1848- 11 Ca 64 tarihli Dâr-ı Şurâ-yı Askeri tezkeresi.

tamamlanmamış olduğundan toplanmaya kalkılsa üç ay gibi bir zaman alacaktı. Aslında, başı bozuk askerinin düzenlenmesi de sorunu çözmeği gibi probleme de neden olabilirdi. Çünkü bu tür birliklere asayiş bozabilecekleri, halkı rahatsız edebilecekleri gibi nedenlerle güvenilmiyordu. Ne yapılabilir diye bir çok fikir alışverişinden sonra adaların karşısında olan uygun yerlerde Nizamiye askerlerinin bulundurulması, gerektiğinde oradan asker gönderilmesi düşüncesi uygun bulundu. Buna göre kıyıdaki uygun bir yerden görevlendirilecek olan gemilerle ihtiyaç halinde asker sevk edilebilirdi. Örneğin Sakız'ın karşısında Çeşme vardı veya daha uygun bir yere Nizamiye askeri yerleştirilebilir ve buradan gönderilebilirdi. Ayrıca bir çok yerde Nizamiye askeri zaten yerleştirilmişti. İzmir'de bir tabur, Ayvalık'ta dört bölük Nizamiye askeri bulunuyordu. Bu fikir herkesçe kabul görmüş ve askerinin sevk ve gerekli gemilerin düzenlenme ve gönderilmesi konuları Seraskerliğe ve Kaptan Paşa'ya bildirilmişti¹¹. Adalar ve Boğazlar ile ilgili durum bu şekilde iken aynı zamanda Balkan eyaletlerinde de gelişmeler takip edilmekte, önlemler alındığı gözlenmektedir.

Balkanlardaki Gelişmeler:

Gelişmelerden bölgedeki yetkililer, halk ve Osmanlı hükümeti de tedirgin olup olayları takip etmekte, öncelikle ne gibi tedbirler alınabileceği konusunda ilgililerle görüş alış-verişinde bulunmaktaydı. Öte yandan Yunanistan'dan olumsuz haberler gelmekteydi. Bu nedenle, Ordu Müşirine yazılan 06.04.1848 (Gurre-i Ca 64) tarihli Preveze Meclisinin görüşlerini içeren mazbatada, bir takım gelişmelerden ve isteklerden söz edilmektedir. Fransa'da çıkan ihtilalin Yunanistan'da bazı etkileri olacağı ve taraftarları olduğu, Osmanlı topraklarına herhangi bir tecavüz olabileceği ve ihtilalin yayılabileceği ihtimalinden bahsedilmekteydi. Bu noktada Preveze ve Narda taraflarının istihkam bakımından zayıf olduğu ve halkının da Arnavutlar gibi silahlı ve bu silahı kullanabilme yeteneğine sahip olduğu bilinmektedir. Eğer Yunanistan'dan bir takım tecavüzler olursa buradaki reaya da onlarla birleşerek zorluk çıkarabilirlerdi. Bu yüzden Preveze ve Narda'da bulunan iki tabur Nizamiye askeri birleştirilse bile yeterli olmayacağından, yeni askerler gönderilerek istihkamın kuvvetlendirilmesi gerekliydi. Bunun için de başka yerlerden iki tabur asker ve iki topun bölgeye kaydırılması istenmekteydi¹².

Hemen ertesi günü, Avrupa olaylarının etkisiyle çıkabilecek her hangi bir olaya karşı tedbirli olunması ve asayişin korunması amacıyla emir çıkmıştı. Emirde: Böyle nazik bir durumda, Osmanlı Hıristiyan tebası arasında fesat çıkarmak üzere dışarıdan bazı kişilerin Osmanlı topraklarına gelerek dolaşabilecekleri, bu yüzden bu gibi kişilerin hareket ve ikametlerine

¹¹ BOA.İrade-i Mesail-i Mühimme, No: 1942, 21.05.1848-17 C64 tarihli belge.

¹² BOA. A.MKT.(Bâb-ı Âli Evrâk Odası Sadâret Evrâkı Mektubi Kalemi), 122/25

dikkat edilmesi, tezkere ve pasaport evrakları olmayanların seyahatlerine izin verilmeyerek mürur tezkeresi uygulamasına özen gösterilmesi, bu kişilerin ellerinde kitap vs. gibi basılı eşya bulunursa ellerinden alınarak İstanbul'a gönderilmesi bildirilmişti(2 Ca 64'te). Bu emrin ülkenin her tarafına gönderildiği anlaşılmaktadır. Çünkü, Erzurum Eyaleti Valisi de bu konuda cevap yazmıştır(25 Ca 64- 30.04.1848). Cevabında bölgede fesat çıkarabilecek kişiler olmadığı, olması halinde emirde söylendiği şekilde gerekenin yapılacağı açıklanıyordu¹³.

Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılan ve komşu olan Yunanistan'daki durumu orada görevli Osmanlı Devleti elçisi Kostaki Efendi'den öğrenmekteyiz. Onun anlattıklarına göre; İtalya, Fransa daha sonra Avusturya, Bavyera, Prusya ülkelerinde çıkan büyük ihtilaller, yapılan siyasi değişimlerin etkisiyle Yunanistan'da yönetimde değişiklikler ortaya çıkarmıştı. Bu sırada tayin olan Yunan vekillerinin çoğunluğu Fransa taraftarı, geri kalanlar Rusya ve İngiltere taraftarları idi. Bu durum Yunan halkı üzerinde de etkili olmuştu. Bir ihtilal çıkması ihtimali vardı. Böyle bir durumda 1841 senesinde olduğu gibi Osmanlı topraklarına geçerek fitne ve fesada niyetli olanlar bulunuyordu. Bu fesat ehlerinden kurulu Etniki Eterya(Philiki Heteria) cemiyetinin taraftarları asker, para toplayıp, bir takım ilanlarla Yenişehir, Selanik, Rumeli taraflarına göndererek Osmanlı Devleti reayasını ayaklandırmak düşüncesindeydi. Kostaki bunları işitmiş, Yunan Yabancı İşler Vekiline söylemek ve fikrini almak için görüşme yapmıştı. Elçi görüşmede, eski başvekil, eski kumandan, maliye muavinin, ve diğerlerinin sulh içindeki halkı karıştırmak düşüncesinde olduklarını, bunların yapacaklarından ümitsizliğe düşecek bir durum olmasa da, bir alay kendini bilmez kişinin fikirlerini hükümetin kabul etmediğini halka ilan etmesini ve olayların engellenmesi için gerekenin yapılmasının devletler arası kurallar ve hukukun gereği olduğunu, vekile bildirdiğinde, vekil bunları bildiğini ancak korkacak bir şey olmadığını ifade etmişti. Buna ilaveten vekilin ifadesine göre, bu tür harekete girişenlerin haklarında bunları koruyan kanunların varlığı nedeniyle hükümet öğüt vermekle yetinecekti. Yunan hükümeti bunun için taşralardaki Yunan müdürlerine hitaben emirler ve tembihler göndererek bunları engelleyebileceğini düşünmekteydi. Ancak, bu fesat çıkarıcı kişilerin haklarında bir şey yapılmadıkça yani bunlardan bazıları cezalandırılmadıkça Devlet-i Aliye hoşnut olamazdı. Çünkü bunların düşünceleri fiile geçemeyecek bile olsa Yunanistan hükümetinde bu tür düşmanca teşekküller olabileceği fikri veya bu fesat kişilerin sevk ve tahrikiyle reaya arasında da olay çıkartacak olurlarsa her devletin kabul görmüş siyaset usulü dışında şiddetle cezalandırılacağı oldukça açıktı. Milletler hukukuna ve dost ilişkilerine aykırı olarak Yunanistan içinde böyle teşekküllerin olması Yunan hükümetinin müsamahasından olup, Osmanlı

¹³ BOA. A.MKT. Dosya 123, Belge-91.

Devleti'nin bunların sebeplerini ortadan kaldırmaya mecbur olduğunu elçi ifade ederek görüşmeye son vermişti. Kostaki Efendi, Yunan yetkililerin kaza müdürlerine gönderilen tembihnamelerden kendisini yatıştırmak için sefarethaneye de birkaç örnek gönderdiğini iletmektedir. Ancak, alınan tedbirlerin bundan öteye gitmediğini elçi açıklamaktadır¹⁴.

Yunan halkının arasında işitildiği gibi bir uygunsuzluk ortaya çıkarsa Narda(Arta) ve Preveze taraflarının askeri kuvvetlerinin artırılması gerekeceğinden, bunun için iki tabur piyade ve iki top gönderilmesi gerektiği ifadesiyle icrası konusunda gelen yukarıda söz edilen meclis mazbatası Rumeli Ordusu Müşiri Mehmet Emin Paşa'ya ulaştığında o da bu konudaki düşüncelerini ve nelerin yapılıp yapılamayacağını açıklamıştı. Paşa, Preveze ve Narda bölgelerinin nazik durumda olduğunu, Yanya'daki Nizamiye askerlerinin görünürde Yanya, aslında ise Narda ve Preveze'yi korumakla görevli bulunduğunu, gerektiğinde hemen oraya sevk olacaklarını bildirmektedir. Bundan başka, şu ara başka yerlerden de bölgeye asker göndererek kuvvetin artırılması gerekli ise de, ancak bölgedeki bütün mevkilerin önemli olduğunu, böyle bir olayla karşılaşılması halinde ihtiyaç kadar askerin sevk edilmesini ifade etmektedir. Ayrıca, Yanya taraflarına gelenlerin tezkereleri ve ne amaçla geldikleri dikkatle incelenmekteydi¹⁵. Böylece asayişin sağlanmasına özen gösterildiği anlaşılmaktadır.

Avrupa'daki olaylardan dolayı Osmanlı tebası olan Hıristiyanların hal ve hareketleri izlenmeye başlanmış ve bu konuda dikkatli olunması, gerekli askeri tedbirlerin alınması konusunda yöneticilere emirler gönderilmişti. İşte bu emirlere cevap verenlerden birisi Vidin Eyaleti Müşiri Hüseyin'dir. Müşir emri almıştı. Reyanın hareketlerini dikkatlice takip ediyordu. Özellikle mürur tezkerelerinin kontrollerine özen gösterildiğini bildirmekteydi¹⁶.

Osmanlı Devleti'nde Avrupa olaylarının yarattığı etkilerin en çok hissedildiği bölgelerden biri de Bosna olmuştur. Bosna Eyaleti Müşiri Mehmet Tahir'in Eyaletin durumu konusunda sık sık bilgi verdiğini belgelerden öğrenmekteyiz. Bunlardan 15.05. 1848 (11 C 64) tarihli yazısında bölgede asayişin hüküm sürdüğü, ancak bazı problemlerin çıkabileceğini anlatmaktaydı. Bosna'da yönetici ve ileri gelenlerin reaya üzerindeki zulümleri daha önce çıkan emirler sonucunda sona erdirilerek asayiş sağlanmıştı. Ancak, Avrupa'da çıkan olayları fırsat bilen bu kişiler tekrar zulümlere başlamışlar ve reyanın şikayetine sebebiyet vermişlerdir. Şikayetlerin olduğu kazalara görevliler göndererek güven ortamı yaratılmıştı. Bölgede bir alay süvari, iki tabur piyade ve iki bin başı bozuk askeri vardı. Bu askeri kuvvet asayişin sağlanmasında yeterli

¹⁴ BOA. A.MKT. 122/25. 10.04.1848 (5 Ca 64)

¹⁵ BOA. A.MKT. 122/25, 11.04. 1848 (6 Ca 64)

¹⁶ BOA. A.MKT. Dosya 123, Belge-6 24.04. 1848 (19 Ca 64)

görünmemektedir. Boşnakların her an bir ihtilal çıkarma ihtimali söz konusuydu. Bir ihtilal halinde de askeri kuvvet yeterli değildi. Bölgenin bu durumunu aktaran vali, takviye kuvvet istemekteydi. Bosna valisinin istekleri konusunda kendisine, Rumeli'deki her bölgenin özellikle Yenişehir ve Bulgaristan olmak üzere nazik durumda olduğu, seraskerden görüş alınması gerektiği, Rumeli Ordusu'ndan birlik gönderilemeyeceği, ancak başı bozuk askeri yazılmasının uygun olabileceği, bunun dışında olayların çıkmasına fırsat verilmemesine çalışılması gerektiği ve oradan toplanacak asker konusunda müşirle haberleşileceği 02.06.1848 (29 C 64) tarihli yazı ile bildirilmekteydi¹⁷.

Bosna Eyaleti Müşiri Mehmet Tahir'in kısa bir süre sonra 4 Haziran 1848 (Gurre-i Recep 64) tarihli bir yazı daha yazmıştır. Bölgede durum kritik bir hal almıştı. Halk hoşnutsuzdu ve dışarıdan tahrikler olmaktaydı. Bosna Eyaleti'nde yaşayan halk, Hırvat bölgesinde yaşayanlarla yakındır ve Bosna reayasını kışkırtmaktadır. Bu yüzden askeri kuvvet ve araç-gerece ihtiyaç vardı. Bir bölük Nizamiye askeri ve iki bin nefer başı bozuk askerinin bölgeye gönderilmesinin acele sağlanması vali tarafından istenmişti. Bu konuda eyalet ileri gelenleri ile Trovnik Meclisi'nden de bir mazbata düzenlenerek Devlete bildirilmiştir. Ayrıca, bir pusula ile de harp araç gereçlerinin Selanik yoluyla gönderilmesine izin verilmesi istenmekteydi¹⁸.

Söz konusu mazbatada meclis üyeleri problemleri dile getirerek yardım talep etmekteydi. Avrupa kıtasında olan Hıristiyan devletlerdeki birkaç aydır ortaya çıkan isyanlar gün geçtikçe alevlenerek her tarafa yayılmıştı. Özellikle İtalya'da, Avusturya memleketinden sayılan, Macaristan, Sırp, Hırvat, Dalmaçya eyaletlerinde de halk çeşitli fesatlar çıkarmaya kalkıyordu. Hatta Bosna ve Hersek sancaklarında oturan bütün reaya ile de açıkça haberleşmeye başlanmıştı. Birkaç aydan beri, Avusturya topraklarında yaşayan Hırvatlar ile Osmanlı topraklarındaki Hırvatlar haberleşiyor ve yardımlaşarak Osmanlı reayasının kışkırtılmasıyla bir isyan çıkarılması, böylece Bosna-Hersek sancaklarındaki bütün ehl-i İslamı yağma ve onlara karşı düşmanca davranılacağı konusunda planların yapıldığına ilişkin haberler alınmaktaydı. Bunun gerçekliğini öğrenmek için casuslar gönderilmiş, incelemelerinde söz konusu grubun Osmanlı Hırvatlarıyla haberleştiği doğrulanmıştı. Daha detaylı bilgi alabilmek için hudut bölgelerine (Galamuc ve Ehlune) özel görevliler gönderildiğinde, Hırvatların haberleşme ve görüşmelerini bizzat öğrenmişlerdi. Bir isyan olması durumunda Müslümanların can ve başla savaşıacakları ancak, askeri araç-gereçleri olmadığı, kalelerdeki barutun da az olduğu, bunun için gerekli araç-gereç eksikliğinin giderilmesi önerilmektedir. Ayrıca, askeri güç de yeterli değildi. Bir alay piyade askeri, iki bin başı bozuk nefer, iki bölük

¹⁷ BOA. *İrade-i Mesail-i Mühimme*, Belge-1943.

¹⁸ BOA. *İrade-i Mesail-i Mühimme*, Belge-1947.

topçu askeri ve bazı kalelerde redif topçu askeri vardı. Bu yeterli değildi. Bu yüzden bir bölük topçu askerinin Bosna'da görevlendirilmesi gerekiyordu. Ayrıca, mühimmat cephane ve barut gönderilmeliydi¹⁹.

Yukarıda içeriğini verdiğimiz mazbata dışında, ondan birkaç gün sonra Bosna Eyalet Meclisi üyelerinin mühürlerinin yer aldığı başka bir mazbatada da yazılı olduğu gibi Avrupa'da ortaya çıkan ihtilalin gün geçtikçe büyüdüğü anlaşılmıştı. Şöyle ki Bosna Eyaletine civar olan Avusturya Devleti'nde sınır bölgelerde yaşayan halk ile Sırp, Hırvat ve Dalmaçya eyaletlerinde olan Slav halk, bazı Hırvatlar başlı başına olmak ve kendilerinden bir Slav krallığı kurmak istemekteydi. Sırp, Bulgar, Bosna Eyaleti reayasını da kendi taraflarına çekmek, Belgrad'ı krallıklarına merkez yapmak konusunda ittifak yaptıklarını gazeteler aracılığıyla ilan etmişlerdir. Hatta, Bosna'da oturan reayanın akıllarını çelmek için gazeteler göndermişlerdir. Bunlar tercüme edildiğinde onlara nasıl yardım edecekleri, kendileriyle ittifak etmeleri konularında bilgi verildiği anlaşılmaktaydı. Bosna Eyaleti'nin etrafı iki tarafı Hırvat, bir tarafı Karadağ diğer tarafı da Sırp ile çevriliydi. Asker ve mühimmat gönderilmesi gerektiğinde zorlukla karşılaşılacaktı. Çünkü, Rumeli'ye tek bağlantısı Yenipazar üzerinden olan yoldu ve yarım saat mesafedeydi. Bu durumda hemen yardım zor olabilecekti, Bosna'da olan ehl-i İslam'ın da dayanma ve karşılık vermesi mümkündü. Bunlar yüzünden daha önce istenen asker ve askeri malzemenin olaylar çıkmadan biran önce Bosna'ya gönderilmesi için izin çıkması istenmişti²⁰.

Zagreb'de yayınlanan 27 Mayıs Cumartesi günü tarihini taşıyan Novine adlı gazetede Bosna'ya dair olaylarla ilgili bilgiler tercüme edildiğinde görülmektedir ki Bosna'daki reayanın akli karıştırılmaya çalışılmaktadır. Gazetede yazdığına göre; Dalmaçya halkı Hırvatlarla beraber olmak istiyordu. Bosna reayasını ile kardeşliklerini kuvvetlendirmek gerektiğini düşünüyorlardı. Onların Bosna'nın tarım ürünleri ve hayvanlarına, Bosna reayasının da onların tuz, şarap, zeytinine muhtaç olduğu fikrindeydiler. Bir bayrak altında olmalarını, ticaret yolunu açmalarının yararlı olacağını gazetede açıklıyorlardı²¹.

Yukarıda söz edilen yazışmalardan anlaşıldığına göre, Bosna Eyaleti oldukça kışkırtılmaktaydı. Avusturya'daki olaylar Osmanlı topraklarında yaşayan özellikle Sırp ve Hıvatları etkilemiş olup, bu etkiyi Bosna Eyaletindeki reayaya da yayarak bir isyan çıkarmayı ve kendi devletlerini kurmayı planladıkları öğrenilmektedir.

¹⁹ BOA.İrade-i Mesail-i Mühimme, Belge- 1947, 4 Haziran 1848 (Gurre-i Recep 264) tarihli eyalet meclisinin yazısı, 14 imza vardır.

²⁰ BOA. İrade-i Mesail-i Mühimme, Belge- 1947, Bu belgede Eyalet Meclisi azalardan 14'ünün mührü bulunmaktadır. 10.06.1848 (7 Recep 264) tarihini taşımaktadır.

²¹ BOA.İrade-i Mesail-i Mühimme, Belge-1947.

Olaylarla ilgili durum ve asker isteği Rumeli Ordusu Komutanına 07.05.1848 (3 C 64) tarihiyle çıkan bir ferman ile bildirilmişti. Ordu komutanı Mehmet Emin de görüşlerini bir yazı ile cevaplamıştı. Ona göre; Bosna Eyaleti'nin durumu nazikti. Valisi asker istemekteydi. Ancak, bölgedeki başka yerlerin savunması gerektiğinden bu isteğin yerine getirilmesi gecikmekteydi. Yunan hududu, Bulgaristan, Yenişehir, Niş gibi bölgelerde de önlemler alınması gerekebilirdi. Bütün bu durum göz önüne alındığında, iyi bir koordinasyonla tedbirler alınabilir, her şey haberleşilerek yerine getirilebilirdi. Komutan bölgede incelemeler de yaptırmakta, nerelerde askere ihtiyaç olabileceğini ve miktarını tespit etmektedir. Yapılan incelemelerde, genelde halk da özellikle Bulgaristan, Yenişehir çevrelerinde kendi işleriyle uğraşmaktadır. Ama tedbir alınması da gereklidir. Bosna, Niş, Selanik, Yenişehir, Yanya taraflarından asker istekleri olmakta ve bu komutana bildirilmekteydi. Komutan ihtiyaç duyulduğunda asker gönderme düşüncesindeydi. Çünkü Rumeli Ordusu'nun her yere asker göndermesi kendi mevkiini koruma yönünden zor durum yaratabilirdi. Ayrıca, Yunanistan kendi iç işleri ile meşguldü. Osmanlı reayasını tahrikle uğraşacak durumda değildi. Bölgelere başı bozuk askeri gönderilmesi hem gittikleri yerlerde huzursuzluğa hem de masrafa neden olacağından, bölgenin kendisinin asker düzenlemesi daha uygun olacaktı. Ancak, gerektiğinde düzenli asker gönderilmesi daha iyi bir uygulama olabilirdi. Bosna, Ordu-yu Hümayun merkezine uzak olduğundan valisince idaresi gerekir ve istendiğinde asker talebi bilgi alış verişi ile karşılanılabilirdi. Yunanistan ve Bulgaristan ordu merkezine uzak olmadığı gibi her hangi bir olay da yoktu. Rumeli Ordusu Komutanına göre; bölgenin her hangi bir yerinde uygunsuzluk hissedildiğinde sevk olunacak 10 bin kişilik askerin hazır tutulması daha uygun görünmektedir. Böyle bir kuvvetin hazır olduğunun ve üzerlerine gönderileceğinin halk tarafından bilinmesi harekete geçme fikirlerini önleyecekti²². Eyalet ve sancak merkezlerinden İstanbul'a akan bilgi ve istekler titizlikle değerlendirilerek kararlar alınmaya çalışılmaktaydı.

Anlaşıldığı gibi Balkanlar'daki durum orada bulunan idareciler vasıtasıyla takip edilmekte tedbirler alınmaktadır. Avrupa'daki olaylar konusunda da görevli olan elçiler aracılığıyla bilgiler alınarak olaylar izlenmekte idi. Bu konuda özellikle Viyana elçisi Şekip Efendi neredeyse günlük raporlar yazarak İstanbul'a bildiriyordu. Örneğin, İtalya'da Avusturya ile Sardunya ve diğer İtalyalıların askeri hareketlerine dair Cenova Şehbenderi tarafından gönderilen mektup ile Viyana'nın durumuna dair Osburg gazetesi kaynaklı tercümeleri ve İtalya'da savaşın olduğu yerlerdeki tercüme odasında görevli Redhavzi tarafından yapılmış olan harita padişaha sunulmak üzere takdim edildi. Her taraftan gelen bilgilere göre Avusturyalının şu andaki durumuna ilişkin Şekip Efendi'den gelen

²² BOA. İrade-i Mesail-i Mühimme, Belge-1943, 21.05.1848 (17 C 64)

mektup, beyanname ve müzakereler tercüme ettirilerek padişaha iletilmek üzere hazırlanmıştır(30 05.1848 – 26 C 64)²³. Avusturya'nın İtalya'da giriştiği hareket askeri birliklerin durumu, başarı ve başarısızlıklar ile ilgili detaylı haberler ulaştırılıyordu²⁴.

Bu arada bölgeye yakın olan Bosna valisine de bilgiler ulaşmaktaydı. Sardunya Devleti tarafında Triyeste'nin nasıl abluka edildiği, Avusturya İmparatoru'nun hükümet merkezinden nasıl ulaştığına dair biri yazma, diğeri basma iki evrak ile konu hakkındaki bilgileri bildirmiştir. Buna göre, Triyeste halkı kuşatmaya dayanamayarak şartsız olarak Avusturya'ya teslim olmuştu. Bu arada Moburg Miloş yabancı ihtilali fırsat bilerek, bazı yerlerde ihtilaller çıkararak Sırbistan hükümetini (idaresini) ele geçirmek ve bu amaç için Viyana'dan kaçıp Skalavin tarafına gittiği konusu Belgrad tarafından Bosna müşiri Tahir Paşa'ya yazılmıştı. Bu konuda gerekenlere talimat ve tenbihatlar göndererek, Miloş'un hangi taraflarda olay çıkaracağına dikkatle takip edilmekte idi. Bu arada bazı adamlarıyla Zağra'ya geldiği ve taraftarlarını kışkırtmak niyetinde olduğu anlaşılmıştı. Sırp, Bosna ve Bulgaristan taraflarını etkilemek niyetinde olduğu anlaşılacak, başka taraftan müdahale edilmiş ve Hırvat Bani tarafından Miloş ve adamları yakalanarak hapsedilmiş ve yanındaki yüklü miktardaki nakidi de almışlardı. Bu durumu 09.06.1848 (6 Recep 64) tarihli yazısıyla Bosna Eyaleti müşiri Mehmet Tahir bildirmektedir²⁵.

Yine aynı tarihli (6 Recep 64) başka bir yazısında da Mehmet Tahir şunları anlatmaktadır: Zagreb'ten etrafta bulunan yabancıların Bosna Eyaleti hakkında olan kötü düşüncelerini içeren iki gazete gelmiş²⁶ Gazetelerin yapılan tercümeleri ek ile gönderilmişti. Meallerinden anlaşılacağı üzere; bunların Bosna Eyaleti hakkında suikast ve niyetleri bulunduğu her iki gazetede yazılmıştı. Yavaş yavaş Osmanlı Devleti reayasını etkileyerek, isteklerine ulaşacakları uzak görünmemektedir. Bu yüzden gerekli mühimmat ve askerini ulaştırılması bir an önce gereklidir. Bunun dışında başka bir pusulada Triyeste tarafından 7 adet basılı kağıt da tarafından sunulmuştu(aynı tarih ve numara). Aynı istekleri yinelemektedir.

Hırvatların bu taraflara tecavüz etmeyi düşündükleri, Bosna Eyaletinde oturan Devlet-i Aliye reayasının da onlardan yardım isteme niyetinde bulunduğu Zagreb'te basılan iki gazetede ilan edilmişti. Böyle bir saldırı ve içeride olay çıkması halinde buradaki askeri kuvvet ve mühimmat az olduğundan durum kötü olabilirdi. Daha önce istenen miktar askerini

²³ BOA. İrade-i Mesail-i Mühimme, Belge- 1969, tezkere tarihi 02.06.1848 (29 C 64).

²⁴ BOA. İrade-i Mesail-i Mühimme, Belge-1969.

²⁵ BOA. İrade-i Mesail-i Mühimme, Belge- 1947.

²⁶ 27 Mayıs 1848 Cumartesi tarihli, *Novine dalm.hrev.slavonske* gazetesi,sayı-53, 30 Mayıs 1848 Salı tarihli 54.sayı.

gönderilmesi hususuna izin verilmesi istenmekteydi. Durumun anlaşılabilmesi için bazı erkan-ı eyalet ile Trovnik meclisi erbabından düzenlenen bir kıta mazbata ve söylenen gazetelerin ilgili kısımları da eklenerek sunulmuştu. Amaç Müslüman halk ile reayayı birbirine düşürüp, reayanın öbür tarafa müracaat ederek yardım istemektir. Bu durum özellikle hudut bölgelerinde etkili olabilirdi. Böyle durumda yeterli askeri kuvvet olmadığından mevkinin iyi idare ve kumandası güç olacaktı²⁷.

Bosna valisi Tahir Paşa tarafından gönderilmiş yazılar, İstanbul'a ulaştığında, gerekenin yapılması konusunda toplanan Meclis-i Has-ı Vükelada okundu. Gelen yazıların içeriği yukarıda anlatıldığı gibi Avusturya ve İtalya'daki gelişmeler ve Bosna Eyaleti'nin durumu ile ilgiliydi. İçlerindeki bilgilerin çoğu İstanbul'da bilinmekte ve bazılarının asılsız haberler olduğuna inanılmaktaydı. Bosna Eyaleti'nin mevkiinin önemi eskiden beri bilindiğinden tedbirli olunmasına karar verilmiş ve bunun için önce gerekli başı bozuk askerinin yazılıp düzenlenmesine, daha sonra da iki tabur Nizamiye Askerinin gönderilmesine ilişkin Rumeli Ordusu Müşirine bilgi verilmesine dair karar alınmıştı. Avusturya'daki halk ile Bosna Hıristiyanları arasında kötü niyetli fikirlerin olduğu kesin değilse de şüphe gösterilmesi doğru bir davranıştı. Aslında her hangi bir olayın olmaması Vali'yi, eyalet ileri gelenleri kadar teşşlandırmamaktaysa da, tedbir olarak askeri gücün artırılması fikrini taşıdığı açıktı. Valinin istediği gibi bir alay Nizamiye Askeri bölge için yeterli olacaktı. Bölgede zaten iki tabur asker vardı ve iki tabur daha gönderilmesi durumunda askeri kuvvet bir alaya ulaşacaktı. Bir de oradaki tabur uzun süredir görevdedir ve fesat gruplarıyla birlikte hareket edebilirlerdi. Bu ihtimal göz önünde bulundurularak başka yerde yerleştirilmesi daha uygun olacaktır. Bütün bu detayların görüşüldüğü meclis toplantısında sonuç olarak bazı kararlara varıldı. Buna göre, oraya gönderilecek Nizamiye Askerinin başka bir alay olması lazımdı. Önceki karar gereğince Bosna'ya iki tabur, Niş'e de iki tabur gönderilecekti. Ancak, şimdi, Bosna'nın önemi daha çok anlaşıldığından Niş'e şimdilik bir tabur asker gönderilip, oraya gönderilecek bir tabura Rumeli Ordusundan uygun mevkiinden bir tabur da eklenerek bir alay olmak üzere Bosna'ya gönderilmesi, oradaki iki taburun geriye çekilerek başka yerde kullanılması ordu müşirine bildirilecekti. İstenen mühimmat konusu da Fethi Paşa'ya iletilmiş, düzenlenerek gönderilmesi istenmişti. Başı bozuk askeri konusunda ise; başı bozuk askeri istihdam olunduğu surette Arnavutlardan almak gerekirse bunların istihdamında mahallince bazı mahzurlar vardı. Bunların kullanılması şu nazik vakitte pek uygun değildi. Gönderilecek bir alay Nizamiye Askeri memleketin asayışı için yeterli görünmekte ise de gerekirse onların da kullanılması valiyeye bırakıldığı kendisine bildirilecekti²⁸.

²⁷ BOA.İrade-i Mesail-i Mühimme, Belge- 1947, 09.06.1848 (6 Recep 64).

²⁸ BOA.İrade-i Mesail-i Mühimme, Belge- 1947, 30.06.1848 (27 Recep 64), 02.07.1848 (29

Osmanlı Devleti, bölgedeki durumu görevliler göndererek de takip etmekteydi. Rumeli taraflarını incelemekle görevli Vaman Efendinin gördüklerini anlattığı iki adet yazı ve jurnal özetleri Babıaliye sunulmuştur²⁹. Vaman Efendi'nin bildirdikleri Serasker Paşa tezkeresi ile İstanbul'a bildirilmişti. Bu bilgi ve belgeler Meclis-i Vala'ya sunulmuş orada toplanan umumi mecliste görüşülmüştür. İncelemeler sonucu Vaman'ın bölgede iyi araştırma yapmış olduğu ve görüşlerine katılarak, gerekenlerin yapılmasına karar verilerek 31.07.1848 (29 Ş 64) 'de tezkere ile padişaha sunulması kararı alınmıştı. Görüşler ve evraklar 05.08.1848 (4 Ramazan 64) tarihinde bir tezkere ile Padişaha bildirilmişti³⁰.

Bilindiği gibi, yukarıda anlattığımız önlemlere rağmen, 1848 Avrupa İhtilalleri büyük gelişmelere neden olurken, bunun, iki beylik halinde yönetilen ve Romanya birliğinin kurulması için güçlü bir akımın bulunduğu Eflak-Buğdan'da etkisi görüldü. Bağımsızlık ve iki beyliği bir devlet halinde birleştirmek isteyenler ayaklandılar. Eflak voyvodası bir anayasa kabul etmek zorunda kaldı ve arkasından ülkeyi terk etti. Bundan sonra, Eflak'ta geçici hükümet kuruldu. Bu hareket Buğdan'a da sıçradı. Sınırları dibinde böyle olaylarla karşılaşmak istemeyen Rusya, Eflak ve Buğdan'a asker sevk etti. Osmanlı Devleti ile Rusya karşı karşıya kalmıştı. Ancak, sonunda iki devlet arasında 1 Mayıs 1849'da Balta Limanı Sözleşmesi imzalanarak siyasi bir kriz diplomatik yolla çözümlenmiş oldu.

Avrupa ihtilallerinin Osmanlı'ya etkisi Eflak-Buğdan olayları dışında 1848 yılı sonlarında Macaristan ve Polonya'da çıkan isyanlar sonucunda, asilerin yenilgisi üzerine bir çoğunun sınırları geçerek Osmanlı topraklarına sığınmaları üzerine ortaya çıkan "Mülteciler Sorunu" olmuştur. Bu problem de Rusya-Avusturya ve Osmanlı Devleti arasında yapılan uzun görüşmelerden sonra isteyen mültecilerin ülkelerine veya başka yerlere gitmelerine, geri kalanların Osmanlı topraklarında, Avusturya ve Rusya sınırlarından uzak yerlerde yerleştirilmek üzere anlaşma sağlanmıştı.

Sonuç

Osmanlı İmparatorluğu 1848 Avrupa İhtilalleri sırasında, olayların patlak verdiği ilk andan itibaren olayları takip etmeye başlamıştır. Avrupa'da görev yapan elçiler gelişmeler konusunda gün gün bilgi aktarmıştır. Özellikle Avusturya olayları yakın olması nedeniyle dikkatle takip edilmiştir. Hatta, elçiler askeri hareketleri bile detaylarıyla anlatmışlardır. Çünkü, Osmanlı İmparatorluğu'nda Balkanlar'da yaşayan halk ile Avusturya idaresinde sınır bölgelerindeki halk birbirine yakındı ve birbirlerini kışkırtıyorlardı. Avrupa olaylarının çıkmasından sonra öncelikle Boğazlar ve

Recep 64) tarihli tezkere ile padişaha bildirilmiştir.

²⁹ BOA.İrade-i Mesail-i Mühimme, Belge- 1948, 03 Temmuz 1848- (Gurre-i Ş 64).

³⁰ BOA.İrade-i Mesail-i Mühimme, Belge- 1948.

Ege Denizi'ndeki adalarda askeri tedbirler alınmaya başlamış, savunmaya ilişkin gereken yerler asker ve gemi takviyesi yapılmıştır. Bu arada Balkanlarda özellikle Bosna Eyaleti, Bulgaristan, Yunanistan sınırına yakın bölgeler dikkatlice takip edilmiş, bir olay çıkmaması için gerekli tedbirler alınmıştır. Öncelikli alınan tedbirler arasında askeri savunma girişimleri gelir. Vali ve ordu yöneticileriyle yapılan haberleşmelerde idarelerindeki bölgelerin durumu, alınabilecek önlemler ve yapılacak yardımların boyutları kararlaştırılmıştır. Avusturya ve Yunanistan'dan gelebilecek kışkırtmalara dikkat edilmiştir. Özellikle Bosna'daki halkın Sırp ve Hırvatlarca etkilenmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Her hangi bir olaya izin verilmemeye özen gösterilse de Sırlar arasında olaylar çıkmış Moburg Miloş'un hareketi etkili olmuştur. Diğer bölgelerde kayda değer bir olay görülmemiştir. Ancak, daha sonra Macar ve Leh mültecileri Osmanlı İmparatorluğunu 1848 Avrupa İsyancılarının etkilediği olaylardan en önemlisi olmuştur.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları:

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İrade-i Mesail-i Mühimme Tasnifi,

No: 1932, 1938, 1942, 1943, 1944, 1947, 1948, 1969.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Bab-ı Ali Evrak Odası Sadaret Mektubi Kalem(A.MKT.)

Dosya: 122/25, 123/6,91.

Makale ve Kitaplar:

Ahmet Refik, *Türkiye'de Mülteciler Meselesi*, İstanbul, 1926.

Armaoğlu, Fahir, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Ankara, 1997.

Kiszling, Rudolf, *Die Revolution im Kaisertum Österreich 1848-1849*, Vienna, 1948.

Kurat, Yuluğ Tekin, "Osmanlı İmparatorluğu ve 1849 Macar Mültecileri Meselesi", *VI. Türk Tarih Kongresi (Ankara 20-26 Ekim 1961), Bildiriler*, Ankara, 1967, s.450-459.

Nazır, Bayram, *Mülteciler Meselesi*, Erzurum, 1999, basılmamış doktora tezi.

Saydam, Abdullah, "Osmanlı'nın Siyasi İlticalara Bakışı Ya Da 1849 Macar-Leh Mültecileri Meselesi", *TTK Belleten LXI/231*, Ankara, 1997, s.339-385.

Sperber, Jonathen, *The European Revolutions 1848-1851*, New York, 1994.

Uçarol, Rıfat, *Siyasi Tarih*, İstanbul, 2000.

Üçok, Coşkun, *Siyasi Tarih Dersleri*, Ankara, 1957.